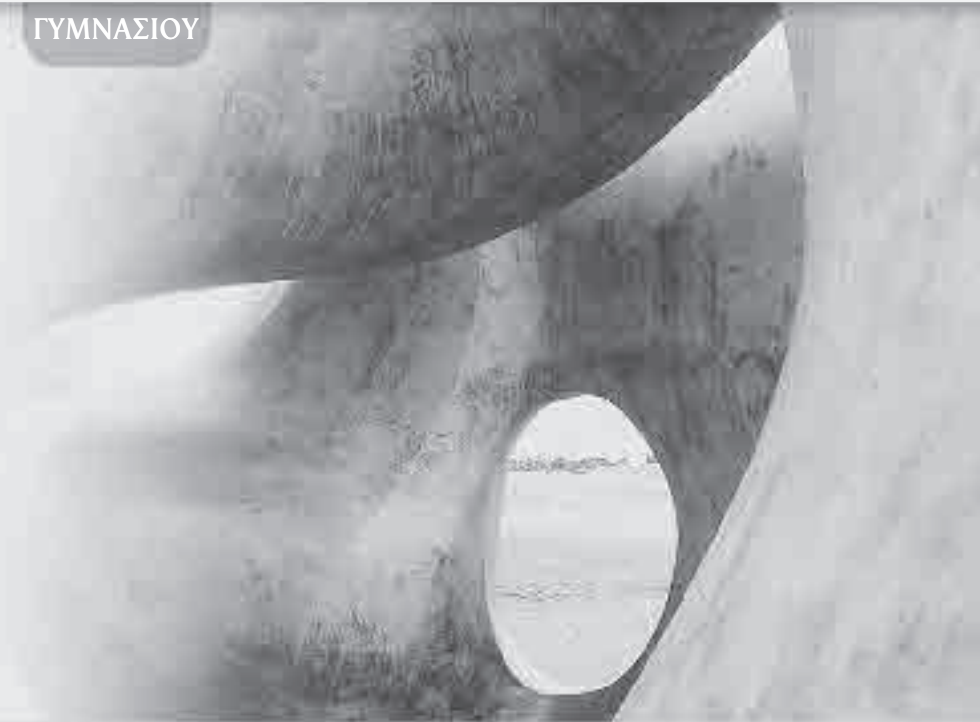

Αναστασία Χατζηαστερίου

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β'

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Πρόλογος

Τα Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας είναι ένα μάθημα ευχάριστο, συναρπαστικό και εξόχως μαγευτικό· ωστόσο ιδιαιτέρως απαιτητικό. Στο παρόν βιβλίο, λοιπόν, προσπαθήσαμε να μεθοδεύσουμε και να οργανώσουμε τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να προσεγγίσει ο/η μαθητής/-τρια ένα λογοτεχνικό έργο:

- ✦ να αντλήσει γνώση και ευχαρίστηση
- ✦ να αποκτήσει πλούσιες αισθητικές εμπειρίες
- ✦ να αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο οι συγγραφείς αναπτύσσουν το έργο τους
- ✦ να κατανοήσει τη διαφορετικότητα των εποχών ακόμα και στη λογοτεχνία
- ✦ να προβληματιστεί για τα κοινωνικά, ιστορικά, πολιτικά θέματα κάθε εποχής
- ✦ να εξελιχθεί σε έναν επαρκή αναγνώστη λογοτεχνικών έργων

Προσπαθήσαμε να οργανώσουμε, λοιπόν, την προσέγγιση των κειμένων με έναν τέτοιο τρόπο, ώστε ο/η μαθητής/-τρια και να αντιληφθεί κάθε κείμενο του συγκεκριμένου βιβλίου, αλλά και να κατανοήσει γενικότερα τον τρόπο προσέγγισης οποιουδήποτε λογοτεχνικού έργου. Γι' αυτό δόθηκε η εξής μορφή στο βιβλίο:

- ✦ σύντομο βιογραφικό σημείωμα του δημιουργού
- ✦ ένταξη του έργου μέσα στο κοινωνικό-ιστορικό γίνεσθαι της εποχής
- ✦ στοιχεία για τις λογοτεχνικές σχολές, τις αφηγηματικές τεχνικές, τα αφηγηματικά είδη
- ✦ χωρισμός ενοτήτων και πλαγιότιτλοι
- ✦ τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο δημιουργός (γλώσσα, ύφος, αφηγηματικές τεχνικές ή στιχουργική επεξεργασία εφόσον πρόκειται για ποιητικό έργο, σχήματα λόγου)
- ✦ ολοκληρωμένες απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου
- ✦ παράλληλα κείμενα
- ✦ συμπληρωματικές ερωτήσεις

Είναι ευνόητο, ασφαλώς, ότι κάθε αναγνώστης έχει τη δική του προσέγγιση στα λογοτεχνικά κείμενα και ότι δεν μπορεί να υπάρξει κανένας «μπούσουλας» στα συναισθήματα και στις σκέψεις του. Μια «ταπεινή» προσπάθεια να εκφράσουμε τις δικές μας «ανησυχίες» πάνω στο μεγάλο θέμα της κατανόησης της λογοτεχνίας είναι το παρόν πόνημα. Καλό ταξίδι στα μονοπάτια της.

Η συγγραφέας

Περιεχόμενα

Ο άνθρωπος και η φύση ♦ πόλη-ύπαιθρος

Οδυσσέας Ελύτης: <i>Πίνοντας ήλιο κορινθιακό</i>	11
Γιώργος Σαραντάρης: <i>Ξυπνάμε και η θάλασσα ξυπνά μαζί μας</i>	15
Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου: <i>Αθήνα - Αμαλία Τσακνιά: Η πόλη</i>	18
Κοσμάς Ι. Χαρπαντίδης: <i>Χαλασμένες γειτονιές</i>	22
Ινδιάνος φύλαρχος Σιάτλ: <i>Ένα παλιό μήνυμα στο σύγχρονο κόσμο</i>	26

Λαογραφικά

Μιλτιάδης Μαλακάσης: <i>Ο Τάκη-Πλούμας</i>	35
Διαμαντής Αξιώτης: <i>Η Άννα του Κλήδονα</i>	40
Γιώργος Ιωάννου: <i>Να 'σαι καλά δάσκαλε!</i>	47
Νίκος Εγγονόπουλος: <i>Ο Καραγκιόζης: Ένα ελληνικό θέατρο σκιών</i>	52

Οικογενειακές σχέσεις

Περλ Μπακ: <i>Η μάνα</i>	61
Άννα Φρανκ: <i>Από το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ</i>	66
Μαργαρίτα Λυμπεράκη: <i>Οι Κυριακές στη θάλασσα</i>	71
Ναζίμ Χικμέτ: <i>Νανούρισμα στο γιο μου</i>	76

Θρησκευτική ζωή

Κ. Π. Καβάφης: <i>Στην εκκλησία</i>	85
Γιάννης Ρίτσος: <i>Τ' άσπρο ξωκλήσι</i>	90

Γρηγόριος Ξενόπουλος: <i>Κάποια Χριστούγεννα</i>	94
Γκότχολτ Εφραΐμ Λέσινγκ: <i>Η ιστορία του δαχτυλιδιού</i>	100

Εθνική ζωή

Ακριτικό: <i>Ο Διγενής</i>	107
Κλέφτικο: <i>Του Βασίλη</i>	112
Ανδρέας Κάλβος: <i>Εις Σάμον</i>	116
Διονύσιος Σολωμός: <i>Η καταστροφή των Ψαρών</i>	121
Πάννης Ρίτσος: <i>Ερημωμένα χωριά</i>	125
Μέλπω Αξιώτη: <i>Από δόξα και θάνατο</i>	130
Γιώργος Χειμωνάς: <i>Έξι χιλιάδες νέοι</i>	138
Χριστόφορος Μηλιώνης: <i>Το συρματοπλέγμα του αίσχους</i>	141

Παλιότερες μορφές ζωής

Διδώ Σωτηρίου: <i>Όταν πρωτοκατέβηκα στη Σμύρνη</i>	149
Σωτήρης Δημητρίου: <i>Πάσχα τ' Απρίλη</i>	155
Λευτέρης Ξανθόπουλος: <i>Χρονικό</i>	161
Άντον Τσέχωφ: <i>Ένας αριθμός</i>	166

Ταξιδιωτικά κείμενα

Ζακ Πρεβέρ: <i>Βγαίνοντας από το σχολείο</i>	171
Νίκος Καζαντζάκης: <i>Μια Κυριακή στην Κνωσό</i>	175
Νίκος-Αλέξης Ασλάνογλου: <i>Η εξοχική Λευκάδα</i>	180
Νίκος Κάσδαγλης: <i>Τόκιο</i>	184

Η αποδημία ♦ ο καημός της ξενιτιάς ♦ ο ελληνισμός έξω από τα σύνορα ♦ τα Μικρασιάτικα ♦ οι πρόσφυγες

Δημοτικά τραγούδια της ξενιτιάς:

Θέλω να πα στην ξενιτιά-Ξενιτεμένο μου πουλί	191
Δημήτρης Χατζής: <i>Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα</i>	197
Ηλίας Βενέζης: <i>Η επιστροφή του Αντρέα</i>	201
Μπέρτολτ Μπρεχτ: <i>Για τον όρο «μετανάστες»</i>	207
Κυριάκος Χαραλαμπίδης: <i>Γλυκό του κουταλιού</i>	211

Θανάσης Βαλτινός: <i>Δύο γράμματα της Χαράς</i>	215
Άλκη Ζέη: <i>Αναμνήσεις της Κωνσταντίνας από τη Γερμανία</i>	220

Αθλητισμός

Λορέντζος Μαβίλης: <i>Καλλιπάτειρα</i>	227
Δημήτρης Μίγγας: <i>Η τρίπλα των ονείρων</i>	231
Ουμπέρτο Σάμπα: <i>Τοπική ομάδα</i>	234
Νίκος Χουλιαράς: <i>Η εσχάτη των ποιών</i>	238

Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας ♦ οι φιλικοί δεσμοί

♦ η αγάπη

Νίκος Καρούζος: <i>Τα πουλιά δέλεαρ του Θεού</i>	247
Γιάννης Μαγκλής: <i>Γιατί;</i>	251
Μ. Καραγάτσης: <i>Η κυρία Νίτσα</i>	258
Ζωρζ Σαρή: <i>Και πάλι στο σχολείο...</i>	264
Αντουάν Ντε Σαιντ-Εξυπερύ: <i>Ο μικρός πρίγκιπας και η αλεπού</i>	269
Ιβάν Γκολ: <i>Μαλαισιακά τραγούδια</i>	274

Η βιοπάλη ♦ το αγωνιστικό πνεύμα του ανθρώπου

Κ. Π. Καβάφης: <i>Θερμοπύλες</i>	279
Έλλη Αλεξίου: <i>Όμως ο μπαμπάς δεν ερχόταν</i>	282
Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου: <i>Για ένα παιδί που κοιμάται</i>	287
Ανώνυμος: <i>Το τραγούδι του Γιανγκ</i>	293

Προβλήματα της σύγχρονης ζωής

Διονύσης Σαββόπουλος: <i>Τι έπαιξα στο Λαύριο</i>	297
Μαρία Ιορδανίδου: <i>Στην εποχή του τσιμέντου και της πολυκατοικίας</i>	301
Μένης Κουμανταρέας: <i>Γραφείον ευρέσεως εργασίας</i>	306
Τάσος Καλούτσας: <i>Με το λεωφορείο</i>	313
Τίτος Πατρίκιος: <i>Ιστορία του λαβύρινθου</i>	318
Εντίτα Μόρρις: <i>Τα λουλούδια της Χιροσίμα</i>	321
Τόλης Νικηφόρου: <i>Όταν πεθαίνει ένα παιδί</i>	327
Μιχάλης Γκανάς: <i>Στα καμμένα</i>	332

Οι φίλοι μας τα ζώα

Νίκος Καββαδίας: <i>Οι γάτες των φορτηγών</i>	339
Έρμαν Έσε: <i>Ο λύκος</i>	345
Αντώνης Σουρούνης: <i>Άνθρωποι και δελφίνια</i>	353
Μίλος Ματσόουρεκ: <i>Ο μεταξοσκώληκας</i>	358
Ε. Χ. Γονατάς: <i>Ο σκαντζόχερος</i>	360
 Γενικά Κριτήρια Αξιολόγησης	 363
 Βιβλιογραφία	 365

Οδυσσέας Ελύτης

Πίνοντας ήλιο κορινθιακό

Ο ποιητής

Ο **Οδυσσέας Ελύτης**, ψευδώνυμο του Οδυσσέα Αλεπουδέλη, γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 1911, όπου ο πατέρας του, έμπορος από τη Μυτιλήνη, είχε εργοστάσιο σαπωνοποιίας και ελαιουργίας. Το 1914 η οικογένεια μεταφέρει τις οικονομικές δραστηριότητές της στον Πειραιά, όπου και εγκαθίσταται. Ο ποιητής ολοκληρώνει τις εγκύκλιές του σπουδές εκεί και στη συνέχεια φοιτά στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1936 εγκαταλείπει τις σπουδές του, για να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία. Το 1940 πολέμησε στο Αλβανικό μέτωπο, ως έφεδρος ανθυπολοχαγός, γεγονός που τον επηρέασε πολύ στα μεταγενέστερα ποιητικά του έργα.

Τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1979. Πέθανε στην Αθήνα το 1996.

Ο Οδυσσέας Ελύτης αποτέλεσε έναν από τους τελευταίους εκπροσώπους της γενιάς του '30. Επηρεάστηκε, ωστόσο, από τον υπερρεαλισμό και δανείστηκε στοιχεία του τα οποία αναμόρφωσε σύμφωνα με το προσωπικό του ποιητικό όραμα, άρρηκτα δεμένο με το λυρικό στοιχείο και την ελληνική λαϊκή παράδοση. Το φως, ο ήλιος, η θάλασσα, το Αιγαίο, ο έρωτας είναι στοιχεία άρρηκτα δεμένα με την ποίησή του, είναι θέματα που επανέρχονται πολλές φορές στο έργο του.

Έργα του: «Προσανατολισμοί», «Ηλιος ο πρώτος», «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας», «Άξιον εστί», «Ο Ήλιος ο ηλιάτορας», «Μαρία Νεφέλη», «Τα ρω του έρωτα».

Το έργο

Το ποίημα προέρχεται από τη συλλογή *Ήλιος ο πρώτος* (1943)· παρά τη σκοτεινιά που επικρατεί στην Ελλάδα λόγω της Γερμανικής Κατοχής, ο ποιητής μέσα από τα φωτεινά του ποιήματα προσπαθεί να «φύγει» από τη ζοφερή πραγματικότητα, αλλά και να αναδειξει τις ομορφιές της σκλαβωμένης πατρίδας.

Δομή του έργου-πλαγιότιτλοι

1η ενότητα

1η στροφική ενότητα: Οι δραστηριότητες στην ελληνική φύση.

2η ενότητα

2η στροφική ενότητα: Η φυγή του ποιητή στη χαρά της ζωής.

Ανάλυση του περιεχομένου

1η ενότητα: Στην πρώτη ενότητα είναι έκδηλη η σωματική σχέση του ποιητή με το φυσικό περιβάλλον. Χρησιμοποιώντας τέσσερις τροπικές μετοχές (πίνοντας, διαβάζοντας, δρασκελίζοντας, σημαδεύοντας), δηλώνει τις ενέργειες που κάνει σε σχέση με τη φύση. Εικόνες λυρικές και παραστατικές, με συμβολική σημασία, εικόνες τολμηρές, (διαβάζοντας τα μάρμαρα): διαβάζοντας την τεράστια ιστορία της χώρας, που τώρα βρίσκεται σκλαβωμένη, (σημαδεύοντας με το καμάκι ένα τάμα ψάρι): όχι μόνο αναφέρεται στη θαλάσσια ενασχόληση των Ελλήνων, αλλά και στο τάμα που έχουν κάνει οι κάτοικοι για καλύτερες μέρες. Στο τέλος της ενότητας βρίσκει μια γη ποθητή, μια στεριά ζωντανή, όπου μπορεί να χαρεί ο ερωτικός πόθος (τη ζωντανή στεριά που ο πόθος χαίρεται ν' ανοίγει): η πρώτη απόπειρα φυγής στην ελευθερία.

2η ενότητα: Στην ενότητα αυτή ο ποιητής μιλά σε πρώτο ενικό πρόσωπο. Δηλώνει μια σειρά από ενέργειές του που αναζωογονούν το σώμα του και την ψυχή του. Τολμηρές εικόνες, επίσης, (χώνω το χέρι μου στις φυλλωσιές του ανέμου): ο άνεμος γίνεται χειροπιαστός. Τα φωτεινά χρώματα του Ελύτη επανέρχονται με τις επόμενες εικόνες (οι λεμονιές... η γύρη... τα πράσινα πουλιά), χρώματα καλοκαιρινά, έντονα, ζωηρά, χρώματα ζωής. Οι εικόνες, τα χρώματα, η δράση του τον οδηγούν σε έναν όμορφο κόσμο, αισιόδοξο, κόσμο που γίνεται από την αρχή, καινούριο.

Εκφραστικά μέσα

Γλώσσα

Η γλώσσα είναι απλή δημοτική. Κυριαρχούν τα ρήματα και τα ουσιαστικά. Ο λόγος είναι παρατακτικός.

Ύφος

Το ύφος είναι λυρικό με τα σχήματα λόγου, ζωντανό και παραστατικό με τις εικόνες.

Στιχουργική επεξεργασία

Το ποίημα διαρθρώνεται σε δύο στροφικές ενότητες άνισες μεταξύ τους. Οι στίχοι ποικίλουν ως προς τα μέτρα τους· άλλοι είναι ιαμβικοί: 1ος, 2ος, άλλοι τροχαϊκοί: 3ος-5ος.

Σχήματα λόγου

- ◆ **Μεταφορές:** «πίνοντας ήλιο κορινθιακό, διαβάζοντας τα μάρμαρα, δρασκελίζοντας», «ο ψαλμός του ήλιου αποστηθίζει».

- ◆ **Παρήχηση:** του -ρ: πίνω νερό κόβω καρπό,
του -μι: φεύγω με μια ματιά ματιά πλατιά.
- ◆ **Χιαστό:** φεύγω με μια ματιά
Ματιά πλατιά
- ◆ **Εικόνες:** δρασκελίζοντας αμπέλια θάλασσες, σημαδεύοντας με το καμάκι ένα τάμα ψάρι, χώνω το χέρι μου στις φυλλωσιές του ανέμου κτλ.
- ◆ **Συμβολισμός:** σημαδεύοντας με το καμάκι ένα τάμα ψάρι.
- ◆ **Αλληγορία:** τη ζωντανή στεριά που ο πόθος χαίρεται.

απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου

1. Σε ποια σημεία του ποιήματος διακρίνεται η σχέση του ποιητή με τη φύση; Πώς βιώνει τη σχέση αυτή ο ποιητής;

Σε όλο το ποίημα διακρίνεται η στενή σχέση του ποιητή με τη φύση. Στην πρώτη στροφική ενότητα με τη χρήση των μετοχών (πίνοντας, δρασκελίζοντας, διαβάζοντας, σημαδεύοντας), στη δεύτερη στροφική ενότητα με συγκεκριμένες ενέργειες (πίνω νερό, κόβω καρπό, χώνω το χέρι μου στις φυλλωσιές του ανέμου).

Τη σχέση του με τη φύση τη βιώνει με όλο του το είναι, με όλες του τις αισθήσεις: με εικόνες οπτικές: (οι λεμονιές αρδεύουνε τη γύρη της καλοκαιριάς), ηχητικές: (στις φυλλωσιές του ανέμου), με την αφή του: (χώνω το χέρι μου), με τη γεύση του: (πίνω νερό).

2. Καταγράψτε με τη σειρά τις ενέργειες που κάνει ο ποιητής. Γιατί στο τέλος εμφανίζεται να «φεύγει»; Σε ποια κατεύθυνση υποτίθεται ότι κινείται;

Ο ποιητής από την αρχή του ποιήματος αναφέρει τις ενέργειες που κάνει: γεύεται τον ήλιο (πίνοντας), μελετά την ιστορία (διαβάζοντας τα μάρμαρα), ανακαλύπτει την ομορφιά του ελληνικού τοπίου (δρασκελίζοντας...), ψαρεύει και συγχρόνως κάνει τάμα στο Θεό (σημαδεύοντας με το καμάκι...) και τέλος βρίσκει τη στεριά που ο ερωτικός πόθος υπάρχει, τη στεριά που ποθεί, στην ελευθερία και στον έρωτα.

Ο ποιητής θέλει να φύγει σ' έναν κόσμο όμορφο, αναγεννημένο, νέο· να προσεγγίσει τον ερωτικό πόθο, την ελευθερία, τη ζωή.

3. Η συγγραφέας Λιλή Ζωγράφου χαρακτήρισε τον ποιητή Ελύτη «ηλιοπότη» [η λέξη προέρχεται από το έργο του ποιητή *Το Άξιον Εστί*]. Ποια ειδική σημασία έχει το ρήμα «πίνω» τις δύο φορές που το συναντάμε στο ποίημα;

Την πρώτη φορά που συναντάμε το ρήμα πίνω με τη μορφή μετοχής, μεταφορικά: (πίνοντας ήλιο...), μας παραπέμπει σ' αυτό ακριβώς το επίθετο του ποιητή: ηλιοπό-

της. Ο Ελύτης αγαπά τον ήλιο της πατρίδας του, αγαπά το ξεχωριστό και ιδιαίτερο φως που ο ελληνικός ήλιος σκορπά, τη θέρμη του, τη λαμπρότητά του· αυτόν τον ήλιο γεύεται ο ποιητής. Τη δεύτερη φορά χρησιμοποιείται κυριολεκτικά. Ο ποιητής απολαμβάνει τη φύση μέσα από την απλή, καθημερινή χρήση της: «πίνοντας νερό».

Συμπληρωματικές ερωτήσεις

1. Να εντοπίσετε τις εικόνες στο παρακάτω απόσπασμα από το *Ήλιος ο πρώτος* και να το συσχετίσετε με τους τελευταίους στίχους του αποσπάσματος του βιβλίου. Νομίζετε ότι σχετίζονται και πώς;

*Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι
Στήσαν χορό τρελό τα μελισσόπουλα
Ιδρώνει ο ήλιος τρέμει το νερό
Φωτιάς σουσάμια σιγοπέφτουνε
Στάχνα ψηλά λυγίζουνε τον μελαψό ουρανό.*

*Πέρα μες στα χρυσά νταριά κοιμούνται αγοροκόριτσα
Ο ύπνος τους μυρίζει πυρκαγιά
Στα δόντια τους ο ήλιος σπαρταράει
Απ' τη μασχάλη τους γλυκά στάζει το μοσχοκάρυδο
Κι η άχνα πιωμένη με βαριές χτυπιές παραπατά
Στην αζαλιά στην έλιστα και στη μοσκοϊτιά!*

2. Ποιες εικόνες του αποσπάσματος σάς έκαναν εντύπωση και γιατί;
3. Ποια συναισθήματα γεννιούνται στους αναγνώστες;

